

Compilatierapport 1: Onderzoekopzet

Onderzoeksopdracht, probleemstelling,
onderzoeksvragen en -opzet

Léon Acar, Lieven Boelen
Trui Steen, Kristof Steyvers, Bram Verschuere

Vlaanderen
is vernieuwend bestuur

**STEUNPUNT
BESTUURLIJKE
VERNIEUWING**

Het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing is een consortium van:

Parkstraat 45 bus 3609
B-3000 Leuven
Tel: 0032 16 32 32 70

Prof. dr. Annie Hondeghem
Promotor-coördinator
annie.hondeghem@kuleuven.be

Prof. dr. Trui Steen
Verantwoordelijke KU Leuven
trui.steen@kuleuven.be

Sint-Jacobstraat 2
B-2000 Antwerpen
Tel: 0032 3 265 53 87

Prof. dr. Wouter Van Dooren
Verantwoordelijke UAntwerpen
wouter.vandooren@uantwerpen.be

Apotheekstraat 5
B-9000 Gent
Tel: 0032 9 264 92 50

Prof. dr. Joris Voets
Verantwoordelijke UGent
joris.voets@ugent.be

Martelarenlaan 42
B-3500 Hasselt
Tel: 0032 11 26 81 11

Prof. dr. Steven Van Garsse
Verantwoordelijke UHasselt
steven.vangarsse@uhasselt.be

Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing
Parkstraat 36 bus 3606 - 3000 Leuven - België
Tel: 0032 16 32 36 10 - E-mail: svb@kuleuven.be - URL: <https://steunpuntbestuurlijkevernieuwing.be/>

© Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing
Niets uit deze uitgave mag, zelfs gedeeltelijk, openbaar gemaakt worden, gereproduceerd, vertaald of aangepast, onder enige vorm ook, hierin begrepen fotokopie, microfilm, bandopname behoudens uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming van de uitgever.
Dit rapport vermeldt de mening van de auteur en niet deze van de Vlaamse overheid.
De Vlaamse overheid kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik dat wordt gemaakt van de in deze bekendmaking opgenomen gegevens.

COMPILATIERAPPORT 1: **ONDERZOEKSOPZET**

**Onderzoeksopdracht, probleemstelling,
onderzoeksvragen en -opzet /
6.06.2023**

Léon Acar, Lieven Boelen

Trui Steen, Kristof Steyvers, Bram Verschuere

INHOUD

1	ONDERZOEKSOPDRACHT.....	5
2	PROBLEEMSTELLING	6
3	FOCUS VAN HET ONDERZOEK	9
4	ONDERZOEKSVRAGEN.....	10
5	ONDERZOEKSOPZET	11
6	LITERATUURLIJST	13

1 ONDERZOEKSOPDRACHT

In zijn beleidsnota voor de periode 2019-2024, stelt Vlaams Minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen Bart Somers met betrekking tot burgerparticipatie het volgende:

“Ik wil de lokale besturen ondersteunen zodat ze ten volle hun rol als laboratoria van burgerparticipatie kunnen opnemen. Via ondersteuning wil ik steden en gemeenten stimuleren hier van elkaar te leren.” (Somers, 2019, p. 16)

De Minister benadrukt in zijn beleidsnota dat het lokale bestuursniveau niet als ‘laagste’, maar als ‘eerste’ bestuursniveau geldt, dicht bij de burgers. De bestuurskracht van het lokale bestuursniveau in combinatie met de grote mate van beleidsautonomie moet lokale overheden in staat stellen om het lokaal beleid zelf vorm te geven, waar mogelijk en gewenst met burgers. Met de term ‘laboratoria’ duidt de minister tegelijk op het experimentele karakter van de vele participatieve projecten die op dit moment lopen in Vlaanderen. Met het opzetten van een ‘Labo Lokale Burgerparticipatie’ in de schoot van de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) wilde de minister deze dynamiek ondersteunen en verder versterken. De verlenging en uitbreiding van dit Labo in 2022 geeft aan dat de vele experimenten die rond burgerparticipatie op touw worden gezet zeer gewaardeerd worden voor de inzichten die ze bieden.

Het lokale beleidsniveau wordt ook in academische literatuur beschouwd als de geschikte ruimte om te experimenteren met het betrekken van burgers, mede dankzij de beperkte schaal, de nabijheid tussen burger en bestuur en de tastbaarheid van de beleidsissues die aan bod komen (Bacqué & Sintomer, 2011; Renson, 2017). Het is deze nabijheid die burgers anders doet (na)denken over de impact die ze mogelijks kunnen hebben op en in het beleid (McDonnell, 2020). Deelname op dit niveau kan verder fungeren als democratische leerschool. Burgers leren binnen welk kader het lokaal bestuur beleid kan opmaken en hoe ze tegengestelde belangen in overweging moeten nemen, naast het verwerven van nieuwe vaardigheden (Talpin, 2012). De nabijheid tussen burger en bestuur op het lokale bestuursniveau is ook geschikt voor het creëren van vertrouwen tussen burger en bestuur, dit in tegenstelling tot de hogere bestuursniveaus (Fitzgerald & Wolak, 2016). Het zijn o.m. deze inherente eigenschappen van het lokaal niveau die een vruchtbare voedingsbodem vormen voor de opmaak en toepassing van participatieve initiatieven.

De vraag blijft echter hoe beleidsmakers burgers effectiever kunnen betrekken bij het vormen en voeren van beleid en hoe burgers hier zelf een rol in kunnen spelen om zo de lokale democratie te versterken. Dit onderzoek schenkt hieraan aandacht. Aan de hand van een verzameling van compilatierapporten willen we nieuwe inzichten met betrekking tot de effecten van beleidsparticipatie, co-creatie en coproductie aanreiken. We bekijken dus of en welke van deze experimenten werken en wat de uitkomsten ervan zijn. Op deze manier trachten we de grondslag te leggen om participatievormen die positieve uitkomsten bieden verder structureel in te kunnen bedden in de Vlaamse bestuurlijke context. Vanuit die optiek draagt het huidig onderzoek niet enkel bij aan het wetenschappelijk debat omtrent de effecten van participatie op lokaal niveau en de achterliggende factoren maar hopen we daarnaast het bestuurlijk landschap te kunnen inspireren met

beleidsrelevante inzichten toepasbaar in de Vlaamse lokale praktijk. Vertrekkende vanuit de probleemstelling en situering van het onderwerp in de bestaande wetenschappelijke literatuur leiden we de centrale onderzoeksvragen van dit onderzoeksproject hieronder in. Op die manier vormt dit inleidend compilatierapport een eerste deel in een reeks kortere rapporten die gebaseerd zijn op het onderzoek vanuit het project. Telkens we een deel van ons onderzoek (dat 4 jaar loopt) afronden, zullen we een compilatierapport schrijven. Op deze manier kunnen de onderzoeksresultaten en inzichten ook tussentijds gedissemineerd worden en ingezet worden in de praktijk. Dergelijke inzichten zijn noodzakelijk om de wenselijkheid en inzetbaarheid van participatieve initiatieven naar waarde te schatten. De hierop volgende compilatierapporten bouwen voort op het geleverde werk binnen het onderzoeksproject waarbij we de inhoud steeds te koppelen aan inzichten die nuttig zijn voor actoren binnen de Vlaamse bestuurspraktijk. Voor meer gedetailleerde toelichting over de methodologische uitwerking of plaatsing van de bijdrage van dit project tegen de wetenschappelijke literatuur kan de geïnteresseerde lezer zich bovendien steeds wenden tot de bijhorende Engelstalige wetenschappelijke publicaties (vanaf compilatierapport 2).

2 PROBLEEMSTELLING

Het democratisch bestel verkeert volgens verschillende auteurs sinds enige tijd in crisis. Bestaande representatieve instellingen slagen er niet in om de legitimiteit en het vertrouwen van burgers te behouden (Geißel & Joas, 2013; Norris, 2011). Het in vraag stellen van de democratische legitimiteit van het huidige politieke systeem betekent evenwel niet dat de steun voor democratische principes uitholt. Onderzoek toont aan dat burgers vernieuwingen in de democratie aanmoedigen. Tegelijkertijd wijst onderzoek erop dat burgers de representatieve democratie niet willen inruilen voor een directe tegenhanger “waarin men zich semipermanent met van alles zou moeten bemoeien” (Hendriks et al., 2016, p. 7). De vraag lijkt er dus één naar vernieuwing van en aanvulling op de representatieve democratie, veeleer dan het drastisch omgooien of vervangen ervan (De Rynck & Steyaert, 2019). Overheden reageren op dergelijke vertrouwensproblematiek en legitimiteitscrisis door mogelijkheden te voorzien voor burgers om buiten de verkiezingen om het beleid mee vorm te kunnen geven en actief deel te nemen aan het leveren van publieke diensten. Door burgers deze kansen te bieden neemt de (lokale) democratie nieuwe vormen aan en kunnen we stellen dat deze zich in een transitie bevindt (Capolupo et al., 2020; De Rynck & Steyaert, 2019). De vraag blijft echter of participatie de hoge verwachtingen inzage het versterken van het vertrouwen en herstellen van democratische legitimiteit kan inlossen. Vaak wordt naar participatie gegrepen op basis van de veronderstelling dat dit het vertrouwen tussen burger en bestuur ten goede komt, maar ook omdat het tot betere diensten en voorzieningen zou leiden. Nagaan of en hoe participatie kan bijdragen aan beter beleid, betere dienstverlening, een betere relatie tussen burger en bestuur en of het burgers en de lokale burgergemeenschap kan verrijken, vormt dan ook het centraal onderwerp van huidig onderzoek. In de literatuur wordt burgerparticipatie beschreven startend vanuit het brede concept van ‘burgerschap’. Dit wordt geconceptualiseerd als een combinatie van burgerzin en burgerparticipatie (Denters & Oude Vrielink, 2004). Waar burgerzin betrekking heeft op houdingen van burgers, verwijst

burgerparticipatie naar het gedrag. Er bestaan verschillende vormen van burgerparticipatie. De belangrijkste tweedeling is die tussen politieke en civiele burgerparticipatie. Dat eerste betreft (de intentie om) overheidsactie (te) beïnvloeden (Verba et al., 1995). Hieronder vallen verkiezingen, maar bijvoorbeeld ook het tekenen van petities of het onderhouden van contacten met de ambtenarij (Vermeersch et al., 2016). Meer recente vormen van burgerparticipatie zijn wijkpanels en deliberatieve *mini publics*. Ze vragen een groter engagement van de burger om finaal overheidsactie te beïnvloeden. In dit onderzoek zal beleidsparticipatie als term worden gebruikt wanneer het politieke burgerparticipatie betreft.

Civiele burgerparticipatie is een koepelbegrip voor activiteiten van (georganiseerde) burgers (al dan niet in samenwerking met de (lokale) overheid) om complexe maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. In dit onderzoek behandelen we co-creatie en coproductie als mogelijke vormen van civiele burgerparticipatie. Belangrijk bij coproductie is dat het gaat om de samenwerking tussen professionals en (georganiseerde) burgers die samen bijdragen aan het leveren van publieke diensten (Parks et al., 1981). Recentelijk wordt de term co-creatie gebruikt om naast deze samenwerkingen bij het leveren van publieke diensten ook participatie tijdens andere fases in publieke dienstverlening - zoals het prioriteren, ontwerpen en evalueren van beleid – te duiden. Het doel ervan is het versterken van publieke waarde door het delen van kennis, vaardigheden en middelen (Torfing et al., 2019). Onder publieke waarde verstaan we dat wat de samenleving ervaart als waardevol, op een legitieme manier tot stand komt en vertrouwen wekt bij de samenleving.

Burgerparticipatie is geen nieuw fenomeen. Echter, de processen nemen steeds meer diverse vormen aan¹. Lokale overheden organiseren burgerbudgetten op stads- of wijkniveau, deliberatieve bijeenkomsten van *mini-publics* of hervormen bestaande vormen van beleidsparticipatie, zoals de adviesraden (Bherer et al., 2016). Het zijn slechts enkele voorbeelden van meer geïnformeerde en tijdsintensieve processen die we steeds vaker zien terugkomen in de lokale bestuurlijke context. Daarnaast zien we een groeiende aandacht voor het betrekken van burgers in publieke dienstverlening, de hierboven beschreven coproductie en co-creatie van publieke diensten. Hier gaan burgers en professionals actief samenwerken in het ontwerpen, uitvoeren, monitoren en evalueren van publieke diensten. Ook hierbinnen winnen twee vormen aan momentum: het *right to challenge* en de *living labs*. Dat eerste laat (georganiseerde) burgers toe bepaalde diensten van de (lokale) overheid over te nemen wanneer zij denken dat het beter, efficiënter en/of effectiever kan; dat laatste wordt gebruikt om te komen tot innovatieve oplossingen rond maatschappelijke vraagstukken op het niveau van de wijk, buurt of straat (De Groof et al., 2020; Nijboer, 2015). In de praktijk duiken ook allerhande mengvormen op: wijkbudgetten waarbij een wijkpanel zich buigt over de ingediende projecten en waarbij inwoners zelf de uitvoering ervan bezorgen, inbreng van inwoners voor de meerjarenplan die aan concrete acties van diezelfde inwoners wordt gekoppeld...

Het experimentele karakter van participatietrajecten komt tot uiting in de praktijk waar participatie wordt gebruikt om verschillende doelen te bereiken, zowel tijdens als bij afloop van het proces. Hierdoor zien we participatieve projecten in verschillende vormen en met diverse finaliteiten. Het gaat in deze over keuzes omtrent hoe (kwetsbare) (groepen) burgers betrokken kunnen worden, maar ook hoe de interacties verlopen tijdens het proces, welke besluitvormingsmodaliteiten gehanteerd worden en in welke mate burgers een rol opnemen in de uitvoering van de voorstellen. Het zijn slechts enkele elementen gelinkt aan het ontwerp van de processen die de (beoogde) effecten en uitkomsten vormgeven (Elstub & Escobar, 2019; Fung, 2006). Over de verschillende vormen van participatie heen

is het hanteren van digitale tools een veelbelovende piste om een grotere groep burgers laagdrempelig te betrekken. Dit kan over het gehele participatietraject of slechts een deel, maar toch blijft het de vraag of dit inclusie werkelijk bevordert (Gilman & Peixoto, 2019; Spada et al., 2016). De aanwezigheid van een digitale kloof of het feit dat bepaalde groepen burgers minder vertrouwd zijn met digitale kanalen kan er namelijk voor zorgen dat burgers teruggrijpen naar de vertrouwde offline methoden of bijkomende inspanningen moeten doen om te kunnen participeren in vergelijking met hun digitaal meer vaardige medeburgers (Müller et al., 2021). Hoewel eerdere literatuur ingaat op de vele vormen van participatie is er weinig systematisch onderzoek naar de connectie tussen de (configuraties van) kenmerken van participatieve processen en hun (gepercipiëerde) uitkomsten. Vaak blijft de aandacht voor deze processen beperkt tot een beschrijving van (ver)nieuw(d)e vormen van burgerparticipatie (Denters, 2017). Enerzijds is het belangrijk om zicht te krijgen op de (gepercipiëerde) effecten van participatie. Anderzijds is het vat krijgen op het verband tussen de specifieke kenmerken van participatieve initiatieven en de uitkomsten ervan dan de volgende stap in het bepalen of en welke processen de gegeerde positieve uitkomsten bieden (Ianiello, 2019).

De eerdergenoemde transitie naar een (lokale) democratie die burgers toelaat om deel te nemen aan het beleid en een rol op te nemen in publieke dienstverlening is gestoeld op de aanname dat participatieve processen antwoord kunnen bieden op genoemde legitimiteitsproblematiek en vertrouwenscrisis (Dudau et al., 2019; Geissel & Newton, 2012). Eerder werk onderstreept de mogelijke bijdrage van participatie aan het versterken van de steun voor beleidsmaatregelen en politieke actoren onder de deelnemende burgers, alsook aan de (gepercipiëerde) legitimiteit van de lokale overheid bij de ruimere bevolking (Jaske, 2019; Van Dijk & Lefever, 2023). Deze transitie zou positieve uitkomsten voor burger, bestuur en beleid moeten bewerkstelligen. Het activeren van inwoners om efficiëntere en effectievere diensten te verlenen en doelgericht beleid op te maken zou ook de responsiviteit ten aanzien van noden van burgers verhogen (Arundel et al., 2019). Ook voor (deelnemende) burgers worden er in de literatuur positieve uitkomsten beschreven. Participatie dient bijvoorbeeld als ‘school of democracy’. Deelname aan participatietrajecten bevorderen democratische attitudes en burgerschapsvaardigheden (Michels, 2011; Talpin, 2012). Kortom, de verwachtingen omtrent de uitkomsten van beleidsparticipatie, coproductie en co-creatie zijn torenhoog. De vraag blijft echter in welke mate aan deze verwachtingen voldaan kan worden binnen de Vlaamse bestuurspraktijk.

De wetenschappelijke literatuur beschrijft duidelijk wat potentiële positieve uitkomsten van participatie kunnen zijn (cf. Bherer, 2010; Bherer et al., 2016; Lindenmeier et al., 2021; Michels, 2011; Strokosch & Osborne, 2016; Talpin, 2012; Verschuere et al., 2012; Wampler, 2012). Maar de aandacht is minder gericht op gefaalde processen (Spada & Ryan, 2017). Daar waar (lokale) overheden participatie lijken aan te grijpen als een ‘magisch’ concept (Voorberg, Bekkers & Tummers, 2015) zijn eerdergenoemde positieve uitkomsten namelijk geen zekerheid. Onderzoek naar negatieve uitkomsten blijft voorlopig schaars, maar recente bijdragen waarschuwen voor de mogelijke keerzijde van de medaille (Steen, Brandsen, and Verschuere, 2018). Zo kan het selectief aannemen door het bestuur van inbreng door deelnemers (‘cherry-picking’) leiden tot gefrustreerde burgers die hun verwachtingen met betrekking tot het realiseren van impact niet zien ingevuld (Fernandez-Martinez et al., 2020; Font et al., 2018). Bovendien zouden dergelijke praktijken kunnen leiden tot een afbreuk van het vertrouwen tussen burger en overheid en een lagere mate van acceptatie van het beleid (Fledderus, 2016; Van Dijk & Lefever, 2023). Hoe worden belangen beschermd van mensen die niet

participatieproces constructief of net destructief zijn voor bepaalde effecten. Naast de lacune in de literatuur omtrent de mogelijke negatieve uitkomsten, is een andere beperking van bestaand onderzoek dat de focus vaak ligt op één welbepaald effect. Om meer systematisch inzicht te verwerven in de effecten van participatie vertrekt dit onderzoek vanuit een breder perspectief waarbij meerdere potentiële effecten onder de loep worden genomen en er aandacht is voor hun mogelijke onderlinge wisselwerking. Hierbij zal dus enerzijds aandacht besteed worden aan de kenmerken van het participatieve project.

Anderzijds is het vat krijgen op de rol van de (lokale) politieke en sociale context waarin het proces plaatsvindt van belang. Hierbij hoort onder andere het verwerven van inzichten in de wijze waarop de (structurele) inbedding van participatieve processen in de lokale representatieve democratie zich kan voltrekken. Daarbij is het noodzakelijk om te achterhalen of en hoe deze vernieuwingen inwerken op de verhoudingen tussen lokale politieke actoren, burgers, ambtenaren en het maatschappelijk middenveld. Een groot deel van de bestaande wetenschappelijk literatuur omtrent effecten baseert zich echter voornamelijk op (survey-)experimenten of spitst zich toe op één bepaald effect binnen één bepaalde context. De bevindingen sluiten bijgevolg minder aan bij het reële besluitvormingsproces op lokaal niveau of nemen de complexe realiteit van participatieve besluitvorming en dienstverlening niet volledig in acht. Door participatieve processen in de eigenlijke bestuurspraktijk te onderzoeken en percepties van deelnemende actoren te capteren, vult dit onderzoek de bestaande wetenschappelijke kennis aan met inzichten die ingebed zijn in de (Vlaamse) lokale bestuurscontext. Het is door het respecteren van de complexiteit van participatie op het lokaal niveau dat de resultaten van het onderzoek beleid op lokaal en Vlaams niveau beter kunnen informeren.

Het opzet combineert kwalitatief veldwerk met kwantitatief *survey*-onderzoek om lessen aan te reiken voor de mogelijke opschaling en verduurzaming van goede praktijken. De uiteindelijke finaliteit van dit onderzoek is het ondersteunen van de Vlaamse Overheid in haar ambitie om de lokale besturen ten volle hun rol als laboratoria van burgerparticipatie te laten opnemen op het eerste niveau (Somers, 2019). Hieronder worden onderzoeksvragen en -opzet besproken. Daarbij wordt ook een onderscheid gemaakt tussen de twee vormen van burgerparticipatie (beleidsparticipatie enerzijds, en co-creatie & coproductie van publieke dienstverlening anderzijds) die kaderen binnen dit project.

4 ONDERZOEKSVRAGEN

Voortbouwend op bovenstaande aannames en vraagstukken komen we tot de overkoepelende onderzoeksvragen van dit project. Hierbij maken we een onderscheid tussen vernieuwingen in beleidsparticipatie enerzijds en in de co-creatie en coproductie van publieke dienstverlening anderzijds. We dienen voor beide soorten vernieuwingen de percepties van burgers, ambtelijke actoren en politieke actoren betreft de effecten van participatie te onderzoeken. Hierna zullen houdingen van deze actoren worden onderzocht, alvorens pistes die de opschaling en verduurzaming van participatie bewerkstelligen bekeken worden. Het exploratief onderzoek dat ons inzichten verschaft over de (gepercipieerde) effecten volgens burgers, administratie en lokale politiek vormt Onderzoeksluik 1 voor beleidsparticipatie en Onderzoeksluik 2 voor co-creatie en coproductie van

publieke dienstverlening. Onderzoeksluik 3 zal gemeenschappelijk uitgevoerd worden en behandelt houdingen ten aanzien van vernieuwingen in de lokale democratie en mogelijkheden tot opschaling en verduurzaming van goede participatieve praktijken. Tabel 1. geeft de onderzoeksvragen per onderzoeksluik weer.

ONDERZOEKSLUIK 1. Beleidsparticipatie	OV1.1. (Hoe) ervaren de deelnemende burgers de effecten van beleidsparticipatie? OV 1.2. (Hoe) ervaren de organiserende besturen de effecten van beleidsparticipatie?
ONDERZOEKSLUIK 2. Co-creatie en coproductie van publieke dienstverlening	OV 2.1. (Hoe) ervaren de deelnemende burgers de effecten van co-creatie en coproductie? OV 2.2. (Hoe) ervaren de organiserende besturen de effecten van co-creatie en coproductie?
ONDERZOEKSLUIK 3 Vernieuwing in de lokale participatieve en representatieve democratie	OV 3.1. Wat is de houding van de burgers t.o.v. (vernieuwingen in) de participatieve en representatieve democratie, en hun onderlinge verhouding? OV 3.2. Wat is de houding van lokale politici en ambtenaren t.o.v. (vernieuwingen in) de lokale participatieve en representatieve democratie, en hun onderlinge verhouding? OV 3.3. Hoe kunnen we (de positieve effecten van) de vaak kleinschalige participatie-initiatieven opschalen en verduurzamen, en eventuele negatieve effecten vermijden?

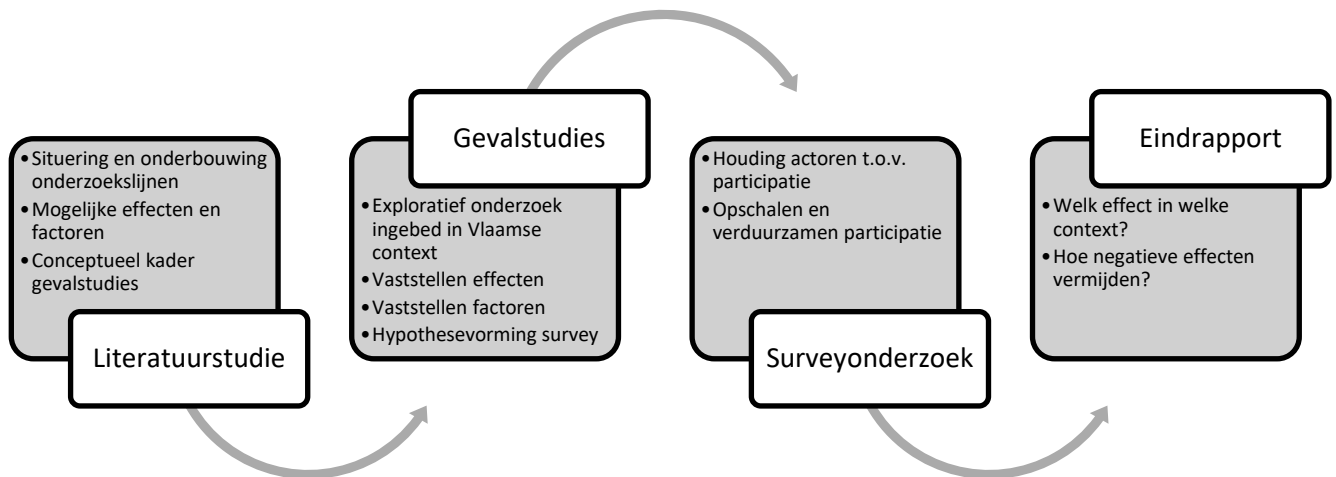
Tabel 1. Onderzoeksvragen per onderzoeksluik.

Steunend op het idee dat lokale besturen het ultieme beleidsniveau zijn om participatieve projecten op te zetten (Bacqué & Sintomer, 2011; Renson, 2017; Somers, 2019), zal dit onderzoek zich toespitsen op verschillende participatieprojecten op het lokale niveau in Vlaanderen. Er zal worden gekeken naar de door burgers en organiserende besturen gepercipieerde effecten van participatie. Verder zal er ook onderzoek gevoerd worden naar houdingen van deze actoren ten aanzien van op participatie gerichte vernieuwingen in de lokale democratie. Finaal zal aandacht besteed worden aan de mogelijkheid en wenselijkheid van het opschalen en verduurzamen van zulke vernieuwingen. Om dit onderzoek uit te voeren, zal binnen het brede concept van (burger)participatie een onderscheid gemaakt worden tussen politieke burgerparticipatie en civiele burgerparticipatie zoals hierboven beschreven. Dat eerste slaat op beleidsparticipatie; dat tweede op co-creatie & coproductie in publieke dienstverlening. Dit onderzoek beantwoordt hoofdonderzoeksvragen uit Tabel 1. De eerste twee onderzoeksluiken hebben respectievelijk betrekking op het deelonderzoek ‘beleidsparticipatie’ en ‘co-creatie en coproductie in publieke dienstverlening’. Het derde onderzoeksluik zal door beide deelonderzoeken worden behandeld.

5 ONDERZOEKSOPZET

Het onderzoek zal in drie stappen verlopen. In een eerste stap zal voor elke vorm van burgerparticipatie (‘beleidsparticipatie’ en ‘co-creatie en coproductie in publieke dienstverlening’) een systematische literatuurstudie betreffende de effecten worden uitgevoerd. De methodologie en resultaten hiervan

worden in het tweede compilatierapport beschreven. Gezien de geringe wetenschappelijke aandacht voor de effecten van burgerparticipatie, is een systematische literatuurstudie aan de orde. Anderzijds bieden deze literatuurstudies ook de mogelijkheid om een conceptueel kader te vormen dat bruikbaar is voor het verdere verloop van het onderzoek.

Figuur 1. Schematisch overzicht verloop onderzoeksactiviteiten.

In een tweede stap zullen kwalitatieve gevalstudies bij verschillende projecten in Vlaanderen toelaten om op een exploratieve manier de effecten van burgerparticipatie in Vlaanderen te onderzoeken (voor beide deelonderzoeken, respectievelijk onderzoeksluiken 1 en 2). Hier zal aandacht worden geschonken aan het beschrijven van (gepercipieerde) effecten van participatie als ervaren door burgers, ambtelijke en politieke actoren. Verder bieden deze gevalstudies ook mogelijkheden om factoren die mogelijk bijdragen aan de uitkomsten van participatie te onderzoeken. Zo zullen verschillende projectvormen in verschillende gemeentelijke contexten worden bekeken. Hierbij wordt, waar mogelijk, ook aandacht geschonken aan een veelheid van variabelen, zoals onder andere beleidsdomein, initiatiefnemer en de politieke en ambtelijke steun binnen de gemeente voor participatie. De bevindingen uit deze gevalstudies zullen in een derde stap (onderzoeksluik 3) regionaal worden getoetst door kwantitatief surveyonderzoek. Het derde luik verbreedt op die manier de focus naar de houding van (niet-)participerende burgers, lokale politici en ambtenaren ten aanzien van participatieve en representatieve democratie. Ook zal hier aandacht besteed worden aan de wisselwerking tussen participatieve en representatieve democratie op lokaal niveau. Dit laat niet alleen toe om effecten en houdingen ten aanzien van vernieuwingen in de lokale democratie te verbinden met individuele factoren (zoals leeftijd, opleidingsniveau en migratieachtergrond, o.a.), maar ook om eerdere bevindingen in het exploratieve luik van het onderzoek te veralgemenen. Op zijn beurt biedt dit de kans om verdere aanbevelingen te formuleren voor het verduurzamen van participatieve initiatieven die positieve uitkomsten bieden. Hiermee beogen we finaal meer inzicht te krijgen in de condities aan de basis van de negatieve effecten en hoe deze te vermijden.

6 LITERATUURLIJST

- Arundel, A., Bloch, C., & Ferguson, B. (2019). Advancing innovation in the public sector: Aligning innovation measurement with policy goals. *Research policy*, 48(3), 789-798.
<https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.12.001>
- Bacqué, M. H., & Sintomer, Y. (2011). *La démocratie participative: histoire et généalogie*. La Découverte.
<https://books.google.be/books?id=MyuFAPMP75wC>
- Bherer, L. (2010). SUCCESSFUL AND UNSUCCESSFUL PARTICIPATORY ARRANGEMENTS: WHY IS THERE A PARTICIPATORY MOVEMENT AT THE LOCAL LEVEL? [Article]. *Journal of Urban Affairs*, 32(3), 287-303.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2010.00505.x>
- Bherer, L., Fernández-Martínez, J. L., García Espín, P., & Jiménez Sánchez, M. (2016). The promise for democratic deepening: The effects of participatory processes in the interaction between civil society and local governments. *Journal of Civil Society*, 12(3), 344-363.
- Caluwaerts, D., & Reuchamps, M. (2016). Generating democratic legitimacy through deliberative innovations: The role of embeddedness and disruptiveness. *Representation*, 52(1), 13-27.
- Dalton, R. J. (2017). *The participation gap : social status and political inequality* (First edition. ed.). Oxford University Press.
- De Groof, V., Van Hoof, R., & Steen, T. (2020). *Innovaties in lokale democratie: right to challenge, e-participatie & mini-publics*.
- De Rynck, F., & Steyaert, S. (2019). *De participatieve omslag: onze democratie in transitie*. Leuven : Uitgeverij Acco.
- Denters, B. (2017). Chapter 3: Participation and Democratic Accountability: Making a Difference for the Citizens. In (1 ed., pp. 79-100). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
<https://doi.org/10.5771/9783845280639-79>
- Denters, S. A. H., & Oude Vrielink, M. (2004). *Achtergrondstudie Stedelijk Burgerschap*. K. S. Samenleving.
- Dudau, A., Glennon, R., & Verschuere, B. (2019). Following the yellow brick road? (Dis)enchantment with co-design, co-production and value co-creation in public services. *Public management review*, 21(11), 1577-1594. <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1653604>
- Elstub, S., & Escobar, O. (2019). Defining and typologising democratic innovations. *Handbook of democratic innovation and governance*.
- Fernandez-Martinez, J. L., Garcia-Espin, P., & Jimenez-Sanchez, M. (2020). Participatory Frustration: The Unintended Cultural Effect of Local Democratic Innovations [Article]. *Administration & Society*, 52(5), 718-748. <https://doi.org/10.1177/0095399719833628>
- Fitzgerald, J., & Wolak, J. (2016). The roots of trust in local government in western Europe. *International Political Science Review*, 37(1), 130-146.
- Fledderus, J. (2016). *User co-production of public service delivery: Effects on trust* [SI]:[Sn]].
- Font, J., Smith, G., Galais, C., & Alarcon, P. (2018). Cherry-picking participation: Explaining the fate of proposals from participatory processes [Article]. *European Journal of Political Research*, 57(3), 615-636.
<https://doi.org/10.1111/1475-6765.12248>
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66, 66-75.
- Geißel, B., & Joas, M. (2013). *Participatory democratic innovations in Europe: Improving the quality of democracy?* Verlag Barbara Budrich.
- Geissel, B., & Newton, K. (2012). Evaluating democratic innovations. *Curing the democratic malaise*.

- Gilman, H. R., & Peixoto, T. C. (2019). Digital participation. In *Handbook of democratic innovation and governance*. Edward Elgar Publishing.
- Hendriks, F., van der Krieken, K., van Zuydam, S., & Roelands, M. (2016). *Bewegende beelden van democratie: Legitimiteitsmonitor Democratisch Bestuur 2015*.
- Jaske, M. (2019). Participatory innovations and maxi-publics: The influence of participation possibilities on perceived legitimacy at the local level in Finland [Article]. *European Journal of Political Research*, 58(2), 603-630. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12304>
- Lindenmeier, J., Seemann, A.-K., Potluka, O., & von Schnurbein, G. (2021). Co-production as a driver of client satisfaction with public service organizations: an analysis of German day-care centres. *Public management review*, 23(2), 210-232. <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1674366>
- McDonnell, J. (2020). Municipality size, political efficacy and political participation: a systematic review [Review]. *Local Government Studies*, 46(3), 331-350. <https://doi.org/10.1080/03003930.2019.1600510>
- Michels, A. (2011). Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy? *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), 275-293.
- Müller, A. P. R., Lerusse, A., Steen, T., & Van de Walle, S. (2021). Understanding channel choice in users' reporting behavior: Evidence from a smart mobility case. *Government Information Quarterly*, 38(1), 101540.
- Nijboer, G. (2015). Intermezzo I: City labs in Rotterdam. *Bestuurskunde*, 1.
- Norris, P. (2011). *Democratic deficit: Critical citizens revisited*. Cambridge University Press.
- Parks, R. B., Baker, P. C., Kiser, L., Oakerson, R., Ostrom, E., Ostrom, V., Percy, S. L., Vandivort, M. B., Whitaker, G. P., & Wilson, R. (1981). CONSUMERS AS COPRODUCERS OF PUBLIC SERVICES: SOME ECONOMIC AND INSTITUTIONAL CONSIDERATIONS. *Policy studies journal*, 9(7), 1001-1011. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1981.tb01208.x>
- Renson, T. (2017). Van droom naar daad : democratie in de Dorpsstraat. In H. Reynaert (Ed.), *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* (pp. 13-23). Brugge Vanden Broele 2017. <http://lib.ugent.be/catalog/pug01:8522084>
- Somers, B. (2019). *Beleidsnota 2019-2024: Binnenlands Bestuur een Stedenbeleid*. Brussels: Vlaams Parlement
- Spada, P., Mellon, J., Peixoto, T., & Sjöberg, F. M. (2016). Effects of the internet on participation: Study of a public policy referendum in Brazil [Article]. *Journal of Information Technology and Politics*, 13(3), 187-207. <https://doi.org/10.1080/19331681.2016.1162250>
- Spada, P., & Ryan, M. (2017). The failure to examine failures in democratic innovation. *PS: Political Science & Politics*, 50(3), 772-778.
- Strokosch, K., & Osborne, S. P. (2016). Asylum Seekers and the Co-production of Public Services: Understanding the Implications for Social Inclusion and Citizenship. *J. Soc. Pol.*, 45(4), 673-690. <https://doi.org/10.1017/S0047279416000258>
- Talpin, J. (2012). What can ethnography bring to the study of deliberative democracy? Evidence from a study on the impact of participation on actors [Article]. *Revista Internacional de Sociologia*, 70(EXTRA 2), 143-163. <https://doi.org/10.3989/ris.2012.01.30>
- Torring, J., Sørensen, E., & Røiseland, A. (2019). Transforming the public sector into an arena for co-creation: Barriers, drivers, benefits, and ways forward. *Administration & Society*, 51(5), 795-825.
- Van Dijk, L., & Lefevere, J. (2023). Can the use of minipublics backfire? Examining how policy adoption shapes the effect of minipublics on political support among the general public. *European Journal of Political Research*, 62(1), 135-155.
- Verba, S., Scholzman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1pnc1k7>

- Vermeersch, L., Van den Broucke, S., De Cuyper, P., Herbots, K., & Van Damme, J. (2016). *Beleidsparticipatie van personen van buitenlandse herkomst in Vlaanderen*. HIVA-KULeuven; Leuven.
- Verschuere, B., Brandsen, T., & Pestoff, V. (2012). Co-production: The State of the Art in Research and the Future Agenda. *Voluntas (Manchester, England)*, 23(4), 1083-1101. <https://doi.org/10.1007/s11266-012-9307-8>
- Wampler, B. (2012). Participatory budgeting: Core principles and key impacts. *Journal of Public Deliberation*.